

AKADEMİK İLETİŞİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Academic Journal of Communication Studies

Sayı (Issue): 1 Yıl (Year): 2023

Kızgın Fırınların Saati ve Ekümenopolis Filmleri Bağlamında Sömürgecilik ve Şiddet

Aysel SAĞMEN NACAR¹ , Meral SERARSLAN²

Geliş Tarihi (Received): 30.01.2023

Kabul Tarihi (Accepted): 21.07.2023

Öz: Sinema toplumların yaşadığı ve geçirdiği süreçleri en açık, en doğru, en objektif şekilde temsil eder. Kimi zaman gerçekte var olan ile sinemaya yansıtılan farklılık arz edebilir. Başka bir açıdan bakıldığında, perdeye yansıtılan ile gerçekler arasında uçurum olabilir. Gerçek ve gerçek dışılığın tespiti parçaları doğru yerleştirilerek doğru bakmak, doğru okumaktan geçmektedir. İnsanların tarih sahnesindeki serüvenlerinin başlaması ile birlikte mücadeleleri de başlamıştır. Toplumların en yoğun mücadele verdiği mesele sömürgecilik olmuştur. Emperyalizm ya da diğer bir adıyla sömürgecilik, güçlü devletlerin güçsüz devletler üzerinde kurduğu baskı olarak ifade edilmektedir. Güçlü devletler sömürge yoluyla, zayıf devletlerin yer altı ve yer üstü kaynaklarına baskı ile el koymaktadır. Sömürge tarihine bakıldığında tarihin ulaşılabildiği en derinlere kadar uzandığı görülmüştür. Sanayi inkılabı ve seri üretim ile beraber sömürgecilik dönemi açılmıştır. Sanayi inkılabıyla birlikte sanayinin geliştiği, hammadde ihtiyacının arttığı, üretimin çoğaldığı ve yeni pazara ihtiyacın arttığı fark edilmiştir. Bütün bunlar, kelimenin en basit ve en ekonomik anlamıyla sömürgecilik çağının başladığını göstermektedir. Yukarıdaki açıklamalardan hareketle, bu çalışmada, Fernando E. Solanas ve Octavio Getino'nun 1968 yılında çekmiş olduğu Kızgın Fırınların Saati belgesel filmi ile İmre Azem'in 2012 yılında gösterime giren Ekümenopolis: Ucu Olmayan Şehir belgesel filmi karşılaştırılmıştır. Ana akım sinema toplumu oluşturan kişilerin herhangi bir konuda aynı düşüncelerini, aynı ya da benzer şeyleri tüketmelerini, genel olarak bireylerin aynı şekilde yaşamalarını ister. Ayrıca ana akım sinema eğlendirmeye sadece olumlu olanı göstermeye çabalar ve olumsuz olanı göstermeyerek kitlelerin bilinçlerini yönlendirmeye çalışmaktadır. Karşı sinema ise ana akım sinemaya dair tüm her şeyi reddeder. Karşı sinemanın bu reddedişi göz önünde bulundurularak Kızgın Fırınların Saati ve Ekümenopolis: Ucu Olmayan Şehir belgeselleri seçilerek incelenmiştir. Kızgın Fırınların Saati, emperyal güçlerin 3. dünya ülke insanlarına karşı bakışını; sömürgecilik, şiddet, özgürlüğü kısıtlama, ırkçılık, sosyolojik problemler ile belgelerle eleştiren bir belgesel filmidir. Ekümenopolis: Ucu Olmayan Şehir belgesel filmi ise kentsel dönüşümde uygulanan neoliberal politikaların topluma verdiği zararları ve sosyolojik problemleri ele alınmaktadır. Belgesel filmler sömürgecilik ve şiddet unsurları ön planda tutularak üretim süreci ve estetik açıdan değerlendirilmiştir. Filmler nitel araştırma modellerinden betimsel analiz yöntemi kullanılarak sömürgecilik ve şiddet bağlamında incelenmiştir. Betimsel analiz yöntemiyle ulaşılmak istenen Kızgın Fırınların Saati ve Ekümenopolis filmlerindeki bulguları yorumlayarak okuyucuya sunmaktır. Ayrıca belgesel filmlerin analizi ile o dönemin sosyo-ekonomik, sosyo-politik ve sosyo-kültürel yapısını ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Sömürgecilik, Şiddet, Toplum, Birey, Kızgın Fırınların Saati, Ekümenopolis.

Colonialism and Violence In The Context Of The Hour Of The Hot Ovens and The Ecumenopolis Films

Abstract: Cinema represents the processes that societies live and go through in the clearest, most accurate and most objective way. Sometimes there may be a difference between what actually exists and what is reflected in the cinema. From another point of view, there may be a gap between the projected on the screen and the reality. Detection of real and unreality depends on placing the pieces correctly, looking at them correctly and reading them correctly. With the beginning of the adventures of people on the stage of history, their struggles have also started. The issue that societies struggled most intensely was colonialism. Imperialism, also known as colonialism, is expressed as the pressure exerted by powerful states on weak states. Strong states seize the underground and aboveground resources of weak states by means of colonization. When we look at the colonial history, it is seen that the history extends to the deepest reaches. With the industrial revolution and mass production, the colonial period opened. With the Industrial Revolution, it was noticed that the industry developed, the need for raw materials increased, the production increased and the need for new markets increased. All this indicates that the era of colonialism has begun in the simplest and most economic sense of the word. Based on the explanations above, in this study, the documentary The Hour of the Hot Furnaces, shot by Fernando E. Solanas and Octavio Getino in 1968, and the documentary film Ecumenopolis: The City without End, which was screened in 2012 by İmre Azem, are compared. Mainstream cinema wants the people who make up the society to think the same on any subject, to consume the same or similar things, and generally to live in the same way. In addition, mainstream cinema tries to show only the positive for entertainment and tries to direct the consciousness of the masses by not showing the negative. Counter-cinema rejects everything about mainstream cinema. Considering this rejection of the counter-cinema, the documentaries The Hour of the Hot Furnaces and Ecumenopolis: The City with No End were selected and examined. Hour of the Hot Furnaces, the view of the imperial powers against the people of 3rd world countries; It is a documentary film that criticizes colonialism, violence, restriction of freedom, racism, sociological problems and documents. The documentary film Ecumenopolis: The City Without Ends, on the other hand, deals with the damages and sociological problems of the neoliberal policies applied in urban transformation. Documentary films were evaluated in terms of

¹ Öğr. Gör., Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu Meslek Yüksekokulu, Basım ve Yayım Teknolojisi, 0000-0002-6814-9376, asagmen@kastamonu.edu.tr

² Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo, Sinema ve Televizyon, 0000-0003-2059-5585, mserarслан@selcuk.edu.tr

production process and aesthetics, keeping colonialism and violence in the foreground. The films were examined in the context of colonialism and violence by using the descriptive analysis method, one of the qualitative research models. The aim of the descriptive analysis method is to present the findings in the films *The Hour of the Hot Furnaces* and *Ecumenopolis* to the reader by interpreting them. In addition, it is to reveal the socio-economic, socio-political and socio-cultural structure of that period with the analysis of documentary films

Keywords: Colonialism, Violence, Society, Individual, Hour of the Furnace, Ecumenopolis

İntihal-Plagiarism/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://www.iletisimarastirmalari.com/>

Copyright © Published by AKADEMİK İLETİŞİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ. This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

1. GİRİŞ

Marx insanların, varoluşunu kanıtlamak ve özellikle dışa vurmak için çaba içinde olduğunu savunmaktadır. İnsan, yaşam döngüsü içinde insana özgü varlığın, doğa ile olan ilişkisini de öne çıkarmıştır. İnsanın doğa ile ilişkisinde öne çıkan konu, insanın hayatta kalmak ve yaşamak için doğayı kullanma durumudur. Bu da insanı, doğa içindeki diğer varlıklardan farklı bir konuma getirir (Marx, 1975: 161).

İlk çağlardan günümüze kadar insanlar farklı mücadele süreçlerinden geçmişlerdir. Bu süreçlerden geçerken toplum olarak büyük çaba sarf edilmiştir. Avcılık toplayıcılık süreci ile mücadele başlamış, yerleşik hayat ile birlikte tarım toplumuna geçilmiş, Sanayi Devriminin tarih sahnesine çıkışı sanayi sürecini başlatmıştır. Sanayi Devrimi ile birlikte seri üretim ortaya çıkmış ve beraberinde gelen sömürgecilik toplumun önemli bir meselesi olmuştur.

Toplumların yaşadığı en ağır mücadele sömürgecilik ile olan mücadeledir. Sömürgecilik, bir devletin kendi egemenliğini kurma çabasıdır. Bu noktada egemenliğini farklı topraklar ve milletler üzerinde kurmaya, genişletmeye çalışır. Sömürgecilik kavramına yakın bir kelime olan emperyalizm kavramı, Avrupa'daki büyük devletlerin 19. yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte diğer kıtalar üzerinde genişlemeye çalışmalarını anlatmaktadır. Bugünkü anlamı ile Avrupa'da güç politikasının, devletlerarası mücadele ve ekonomik rekabetin denizaşırı bölgelere yayılmasını ifade etmektedir. Böylece endüstri devriminin ürünü olan yeni ekonomik koşullarla, anarşik uluslararası siyasal ilişkilerin bileşimi, emperyalizmin gerçek niteliğini açıklamaktadır (Sander, 2012: 182).

Kapitalist devletler, sürüm, hammadde pazarları ve sermaye yatırım alanları üzerinde hakim olabilmek için birbirleriyle sürekli yarışmışlardır. Kapitalist üretimin yükseldiği dönemlerde bu yarış barışçıl koşullarda devamlılık gösterse de, büyük ve derin kriz dönemlerinde rekabet mücadelesini eski yöntemlerle sürdürmek olanaksız olmuştur. Bu tarz dönemlerde emperyalist devletlerin nüfuz alanları üzerindeki egemenlik mücadelesi, açık paylaşım savaşlarına dönüşmüştür (Göçlü, 2004: 5).

Ekonomik değişim sonucunda, gelir dağılımı geniş kitlelere yayılmıştır. Sermayenin topraktan fabrikaya doğru hareketi yeni siyasi düşüncelerin ortaya çıkmasına neden olurken, çalışanlar nedeniyle nüfusun kentlerde yoğunlaşması, yeni toplumsal değişimlerin yolunu açmıştır. Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkardığı bu toplumsal dönüşüm düşüncesi, ilişkileriyle üretimi, tüketimi, duyuş ve sezişiyile yeni bir yaşam biçimini doğurmuştur (Kılıç, 2012: 17).

Adı geçen açık savaşlar şiddet olgusunu ortaya çıkarmıştır. Şiddet, tüm dönemlerde sömürgeci ülkelerin çok yoğun kullandığı ikna yöntemi ve sindirme aracı olmuştur. Portekiz, İspanya ve İngiltere'nin Amerika kıtasında gerçekleştirdiği katliamlar: İngiltere'nin Hindistan'da her türlü şiddet ve entrika malzemesini kullanarak bölgeye nüfuz etme çabaları; yine İngiltere'nin Fransa, Belçika, Almanya ve Danimarka ile birlikte Afrika'yı paylaşım sürecinde yerli halkın maruz kaldığı muamele, zulüm ve katliam insanlık tarihini dehşete düşürecek boyutlara ulaşmıştır (Uygur ve Uygur, 2013: 276).

Sömürgecilik ve şiddet olgularının ortaya çıkmasına sebep olan, asıl odaklanılması gereken nokta kapitalizmdir. Çünkü kapitalizm sömürgecilik meselesini ortaya çıkarmış, sömürge altında olan toplumlar özgür olamadıkları için özgür olmanın yollarını arayarak toplumsal hareketliliğin oluşmasını

sağlamışlardır. Toplumsal hareketlilik; gücün, eğer çoğunluk varsa olabileceği anlayışını oluşturmuştur.

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle bu çalışmada, “Kızgın Fırınlara Saati” ve “Ekümenopolis” belgesel filmlerinde yer alan sömürgecilik ve şiddet olguları betimsel analiz yöntemi ile karşılaştırılmıştır. Ana akım sinema toplumu oluşturan kişilerin herhangi bir konuda aynı düşünmelerini, aynı ya da benzer şeyleri tüketmelerini, genel olarak bireylerin aynı şekilde yaşamalarını ister. Ayrıca ana akım sinema eğlendirmeye sadece olumlu olanı göstermeye çabalar ve olumsuz olanı göstermeyerek kitlelerin bilinçlerini yönlendirmeye çalışmaktadır. Karşı sinema ise ana akım sinemaya dair tüm her şeyi reddeder. Karşı sinemanın bu reddedişi göz önünde bulundurularak Kızgın Fırınlara Saati ve Ekümenopolis: Ucu Olmayan Şehir belgeselleri seçilerek incelenmiştir. Kızgın Fırınlara Saati, emperyal güçlerin 3. dünya ülke insanlarına karşı bakışını; sömürgecilik, şiddet, özgürlüğü kısıtlama, ırkçılık, sosyolojik problemler ile belgelerle eleştiren bir belgesel filmidir. Ekümenopolis: Ucu Olmayan Şehir belgesel filmi ise kentsel dönüşümde uygulanan neoliberal politikaların topluma verdiği zararları ve sosyolojik problemleri ele alınmaktadır. Betimsel analiz yöntemiyle ulaşılmak istenen Kızgın Fırınlara Saati ve Ekümenopolis filmlerindeki bulguları yorumlayarak okuyucuya sunmaktır. Her iki filmdeki birbirine benzer örnek veriler karşı sinema bağlamında incelenirken betimsel analiz yöntemi ile yorumlanmıştır. Betimsel analiz yönteminde veriler açık bir biçimde betimlenir, ardından betimlemeler açıklanarak yorumlanır, neden sonuç ilişkileri ile anlamlandırma süreci başlar ve böylece ileriye yönelik tahminlerde bulunmak araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında kalır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 224) Belgesel filmlerindeki sömürgecilik ve şiddet hareketleri örneklerle açıklanmıştır. Bu çalışmanın amacı, şiddet ve sömürgeciliğin, karşılaştırılan belgesellerle anlatılarak toplumların tecrübe ettiği, bu süreçlerden etkilenme durumunu aktarmaktır. Ayrıca, belgesel filmlerin üçüncü sinema destekli oluşturulup karşı sinema cephesinde yerini aldığı, klasik anlatıya karşı olduğu somut bir şekilde ifade edilmiştir.

Bu amaçlar çerçevesinde muhalif sinemanın ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı genel özellikleri ile açıklanmıştır. İkinci olarak kapitalizm ekseninde sömürgecilik ve şiddet araştırılmıştır. Üçüncü olarak Kızgın Fırınlara Saati ve Ekümenopolis filmleri hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Son olarak Kızgın Fırınlara Saati ve Ekümenopolis belgesel filmlerinin karşılaştırılması betimsel analiz yöntemi ile yapılmıştır. Bu analiz kuramsal olarak yapılmış olup literatür taraması yapılarak çerçeve çizilmiş, saptamalar ve değerlendirmeler betimsel analiz ile yapılmıştır.

2. ÜÇÜNCÜ SİNEMA'YA DOĞRU

Hollywood sineması klasik anlatı yapısında parça bütün ilişkisi vardır. Parçaların birbirleriyle uyumlu bir bütün oluşturması durumu söz konusudur. Hollywood sinemasının estetik anlayışı, mizansen yapısı tek bir amaca hizmet ederek izleyiciyi eğlendirmeyi amaçlamaktadır (Parkan, 1993: 15). Klasik anlatı yapısında belirgin olan önemli unsurlardan biri özdeşleşmedir. Özdeşleşme olayların anlatılma biçimi ile şekillenmektedir. Bu açıdan geleneksel anlatı yapısı olarak da ifade edilen klasik anlatı yapısında başlayan, gelişen ve biten olaylar silsilesi mevcuttur. Olayların başlaması ve gelişmesi çeşitli nedenlere bağlanmaktadır. Neden-sonuç ilişkisi ile ilerleyen anlatılarda bir olay başka bir olayın nedeni veya sonucu olabilir, böylece izleyicinin merak duygusu ön plana çıkmakta ve izleyici merak ettiği için anlatıya kendini kaptırmaktadır (Bayram, 1997: 156). Klasik anlatı yapısında birbirini izleyen olaylar çatışmaların çözülmesi ile sonuçlanmaktadır. Olayların çözüme kavuşturularak sonuçlanması anlatının tüm belirsizliklerinin de ortadan kalkması anlamına gelmektedir. Klasik anlatıda var olan ve değişmeyen temel unsur neden sonuç ilişkilerinin varlığı, çatışmasının başlaması, çatışmanın çözüme kavuşturulması ve anlatının sonuçlandırılmasıdır. Bu durum Aristoteles'ten bu yana bu şekildedir (Miller, 1993: 37). Geleneksel anlatı yapısı ekrana getirdikleri ile izleyiciyi güldürme, eğlendirme, duygulandırma, oyuncular ile özdeşleştirme, izleyiciyi anlatıya dahil etme amacındadır.

Hikayelerin ve hikayelerin aktarım şeklinin Hollywood filmlerinin ortaya çıkmasından bu yana dikkat çekici olduğu ifade edilebilir. Hollywood sineması bir taraftan anlaşılır olmayı isterken diğer taraftan ilgiyi hep üzerinde tutma eğiliminde olmuştur. Popüler olmak, devamlılığı korumak ve sürekli

yenilikler sunmak güçlü bir endüstrinin gelişimi için başarılı bir formül olmuştur. Hollywood sinemasının endüstrisi, gücünün önemli bir kısmını yüksek, bütçeli eğlendiren filmlerden almaktadır. Bu durum Hollywood sinemasının hem egemen sinema olmasında hem de filmlerinin popüler sinema olmasında etken olmuştur (Gürkan, 2015: 18). Hollywood tür filmlerinin dünya seyircisi tarafından seyredilmesine ilişkin iki temel özellik üzerinde durulmalıdır. Birinci en önemli özelliği Hollywood sinemasının hızlı olması ve yeni filmleri sürekli olarak üretebilmesidir. İkincisi ise arkasında büyük yatırım olanaklarıyla sağlam bir endüstrinin varlığıdır (Abisel, 1995: 44).

Diğer yandan modern anlatı çerçevesinde adlandırılan Üçüncü sinema teorisi ise, Hollywood'un pasif izleyici oluşturma durumuna karşı izleyicinin aktif olabileceği bir sinema anlayışı üzerinde durmuştur. Bu çerçevede, Amerika'nın eğlenceye yönelik oluşturduğu sineması ve Avrupa'nın birey odaklı olarak oluşturduğu sineması zararlı görülmüş, alternatifinin oluşturulması için çaba gösterilmiştir. Sinemayı toplumsal mücadele olarak gören Üçüncü Sinemacılar birinci ve ikinci sinemayı toplumsal mücadeleyi işlevsizleştirmelerinden ötürü eleştirmişlerdir (Gürkan, 2015: 32-33). Geleneksel sinemaya karşı ortaya çıkan "Karşı Sinema" Peter Wollen tarafından 1970'li yıllarda ortaya çıkmıştır. Klasik anlatı yapısının kurallarına karşı olduğunu belirterek tarih sahnesinde yer edinmeye çalışan Karşı sinema mücadelesini bu amaç uğrunda vermiştir. Karşı sinema anlatısında Hollywood yapıtlarının aksine, stüdyo ortamında çekilmeyen, tecimsel bir kaygı gütmeyen, ünlü yıldız oyuncular dışında kahramanlar kullanan bir yapı söz konusudur. Geleneksel anlatı filmlerini izleyen kitle kendisini gerçek yaşamdan uzaklaşmış hayali bir alemde bulurken, karşı sinema anlatılarını izleyen kitleler yaşadığı dünyanın gerçeklerini gören ve sorgulayan bir konuma geçmektedir.

Karşı sinema Üçüncü Sinema olarak da adlandırılmaktadır ve bu açıdan ne anlama geldiğini daha detaylı açıklamak gerekmektedir. Üçüncü Sinema kavramı, öncelikle toplumsal ve kültürel özgürleşmeyi açığa çıkarmaktadır. Üçüncü Sinema filmleri yapılmış en heyecan verici ve meydan okuyucu filmler arasında bulunmaktadır. Bu filmlerin politik ve kültürel önemi ise dönemin başlıca tarihsel süreçlerine yakın olmaları ve bu süreçlere karışmalarıdır (Wayne, 2009: 14). Üçüncü Sinema kavramı ortaya çıktığında Avrupa ve Amerika sineması tarafından önemsenmedi, 1980'lerden itibaren dikkat çekmeye başladı. Üçüncü Sinemanın politik sinemayı anlatıyor olması sinemanın bilinen tek politik sinema teorisi olmasını sağlamıştır.

Üçüncü Sinema hem kültürel üretimin özgül anlamında (örneğin şarkı, dans, tiyatro, ritüeller, sinema, edebiyat) hem de daha genel anlamda (gündelik yaşamın nüansları) kültüre aşinalığıyla ve yakınlığı ile tanımlanır. Dahası Üçüncü Sinema, kültürün nasıl politik bir mücadele alanında bulunduğunu araştırır (Wayne, 2009: 34). "Üçüncü sinema için, incelenmesi gereken kilit ilgi alanlarından biri, baskılanan ve sömürülen insanların bu durumun farkına vardıkları ve bununla ilgili bir şeyler yapmaya karar verdikleri süreçtir". "Bir kuram ve uygulama olarak Üçüncü Sinema, kendi sınıfsal köklerini şaşırtıcı bir kendini yansıtmayla göstererek entelektüellerin konumunu hem emperyal metropol kültürü, hem de onların altındaki kitleler açısından sorgulamıştır" (Wayne, 2009: 26-35). Üçüncü Sinemanın bir sinema anlayışı olarak şekillenmesinde belgesel sinemanın ve imgesel sinemanın katkısı büyüktür. Çünkü bir taraftan toplumsal gerçekliklerle beslenirken diğer taraftan da imgesel sinemanın olanaklarını kullanmaktadır (Arda, 2014: 54).

Üçüncü Sinema kesinlikle izleyicilerin duygusal ve entelektüel kapasiteleri arasında yeni bir senteze ulaşmaya çalışır. Brecht'çi yaklaşım bu durumu netleştirir. Üretici olarak yazarda genel olarak kültürel üretim için Brecht'çi düşünceler geliştirir (Wayne, 2009: 58). Üçüncü Sinema kavramı pek çok görüşe göre tartışmalı olarak görülmektedir. Genel bir tanıma kavuşturulamaz olarak, varlığı kuşku ile karşılanıyor olsa da bu sinemanın yerleşmesindeki en önemli etken politik duruşudur. Çünkü Üçüncü Sinema vardır ve var olma koşulları içinde bulunduğu topluma bağlıdır. İçinde bulunduğu toplumdaki ekonomik sorunlar, sosyal eşitsizlikler ve sınıfsal uçurumlar devam ettiği sürece, Üçüncü Sinema var olacaktır (Arda, 2014: 44) Öğreticilik kavramı karşı sinema anlayışında önemli bir yer kaplamaktadır. Çünkü izleyicinin görmek istediklerinden ziyade gerçek yaşamda görmekten uzaklaşmak istediklerini göstermeye çalışır. Anlatılarda popüler olma ya da mükemmel olma gayreti yoktur ki bu durum ticari

kayguların geri planda olduğunu göstermektedir. Gerçek olanı anlatarak gerçek sinemaya hizmet etme anlayışı hakimdir.

Bu bağlamda kapitalizmle gelen sömürgecilik ve kentleşme meselesi açıklanarak, karşı sinema çerçevesinde değerlendirilecek olan “Kızgın Fırınlara Saati” ve “Ekümenopolis” karşılaştırılacaktır. Böylece kapitalizmin sonucu olan sömürgecilik ve kentleşme olgularının toplum üzerindeki etkisi ayrıntıları ile açıklanmıştır.

3. KAPİTALİZMİN ŞİDDET VE SÖMÜRGEÇİLİĞE YANSIMASI

Kapitalizmin, dünyaya hâkim olduğu dönemlerde birçok soykırım ve katliamlar meydana gelmiştir. İnsanlara, şiddetin her türü yaşatılmış, birçok insan zarar görmüş ve milyonlarca insan öldürülmüştür. Kapitalizmle gelen emperyalizm ve beraberinde gelen şiddet toplumlara bunalımlı bir döneme sürüklemiştir.

Bir devletin başka bir devlet üzerinde kurmuş olduğu maddi, manevi kontrol, nüfuz etme veya üstünlük sağlama eylemi emperyalizmi ifade etmektedir. Emperyalizm, sömürge kurarak toprak kazanmak ve büyük bir devlet olmak için gerekli görülmekteydi. Sömürgeciliğin dini nedenlere dayandığını gösteren örnekler tarihsel süreç incelendiğinde fark edilir. Örneğin Osmanlı Devleti din unsuru ile yayılmaya çalışmış birçok devlet ile çatışma haline gelmiştir. Çatışmalar dolayısıyla askeri zorunluluklar ortaya çıkmış ve böylece topraklar stratejik açıdan ve askeri bakımdan önem kazanmıştır. Buradan, sömürgeciliğin din, askeri ve stratejik nedenlere de dayandığını söylemek yanlış olmaz. İngiltere'nin 1878'de Kıbrıs'a yerleşmesi bu durumu somut hale getirmektedir. Özellikle vurgulanması gereken en önemli unsur, sömürgecilikte ekonomik ve siyasal faktörler rol oynamaktadır (Armaoğlu, 2016: 45).

XIX. yüzyılda yaygın bir şekilde kullanılan emperyalizm kavramının geçmişi eskilere dayanmaktadır. Bir süreç halinde varlığını devam ettiren emperyalizm üç farklı dönemden geçmiştir. Eski çağlar emperyalizmin birinci dönemini oluşturmaktadır. Babil, Asur, Mısır, Pers, Yunan ve Roma İmparatorlukları yabancı toprakları ele geçirerek, o bölgelerde yaşayan halkı sömürgeleştirmişlerdir. Emperyalizmin ikinci dönemini ticari sömürgecilik oluşturmaktadır. Avrupalı milletlerin XV. ve XVI. yüzyıllardaki sömürgeciliğidir. Bu dönemde İspanya, Portekiz, Britanya gibi donanmaları güçlü devletler denizlerde hakimiyet kurarak dünyadaki önemli ticaret merkezlerini ele geçirerek hakimiyet alanlarını genişletmişlerdir. II. Dünya savaşına kadar uzayan süreç ise emperyalizmin üçüncü dönemini oluşturmaktadır (Gündüz, 2016: 765).

Sömürgeciliği, Büyük Keşifler dönemiyle başlatan gelenek Batı tarih geleneğidir. 1991 yılında yayımlanan Sömürgeci Fransa'nın Tarihi adlı eserde “gerçek anlamdaki sömürgecilik macerasının XV. yüzyıldaki keşiflerle başladığı” belirtilir. Ayrıca adı geçen eserde, Amerika kıtasının keşfinin, IV. Henri döneminde ve Champlain'in sayesinde Fransa'nın ilgisinin Kanada'ya yönelmesinden hemen önce, XVI. yüzyılın ortalarına doğru Rio de Janeiro Körfezi ve Florida kıyılarının işgal edilmesi ile başladığı yazılmıştır (Ferro, 2002: 19-20). Fransa, İngiltere ve İspanya ülkeleri, dünya sömürgecilik tarihinin önemli noktalarındadır. Bu ülkeler içinde özellikle Fransa ve İngiltere tarihsel süreç boyunca sürekli rekabet halinde olmuşlardır. Ayrıca, Avrupa'da sürdürdükleri savaş halini, koloniler kurmak için gittikleri topraklarda da devam ettirmişlerdir. Bu süreçte kimi zaman İngiltere, kimi zaman da Fransa savaşlardan zaferle çıkmış ve emperyal kimliklerini iyice pekiştirmişlerdir (Uygur ve Uygur, 2013: 274).

Büyük kapitalist devletlerin birbirleriyle yarışma sebeplerini; sürüm pazarları, hammadde pazarları ve sermaye yatırım alanları oluşturmaktadır. Amaç egemenlik kurabilmektir. Kapitalist üretimin yükseliş dönemlerinde bu yarış barışçıl koşullarda sürdürülebilir olsa da büyük kriz dönemlerinde rekabet mücadelesini eski yöntemlerle sürdürmek olanaksız hale gelmiştir. Böylece emperyalist devletlerin nüfuz alanları üzerindeki hegemonya mücadelesi, açık paylaşım savaşlarına dönüşmüştür (Çağlı, 2004: 5). Ülkelerin hegemonya mücadelesi sömürgeciliğin hız kazanmasına sebep olmuştur. Bu süreç içerisinde emperyalizmin ortaya çıkmasını ve ilerlemesini etkileyen ekonomik unsurlar gün yüzüne çıkmıştır. Örneğin Avrupa ülkelerinde oluşan sermaye fazlasının yatırım olanaklarını artırması,

makineleşme ile birlikte yeni pazarların oluşması, nüfus artışının yeni yerleşim yerlerine olan ihtiyacı artırması ve özellikle üretim için hammadde ihtiyacının varlığı ekonomik unsurlardan birkaçıdır (Sander, 2000: 202-203). Günümüzde genel anlamda sömürgecilik kavramının ve eyleminin dillendirilmemesi sömürünün tamamen ortadan kalktığını göstermemektedir. Resmi olarak sömürgeciliğin olduğunu söyleyemeyiz. Ancak gerçek olan şudur ki sömürgeci kurtulabilmenin ciddi anlamda özgür ve bağımsız olabilmenin yegâne koşulu ekonomik bağımsızlıktır. Dünya da birçok ülkenin ekonomik bağımsızlığı bulunmamaktadır.

4. KIZGIN FIRINLARIN SAATİ VE EKÜMENOPOLİS BELGESEL FİMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI: BETİMSSEL ANALİZ

Kızgın Fırınların Saati, Octavio GETİNO, Fernando E. SOLANAS'ın yönettiği, 1968 Arjantin yapımı kurmaca belgesel filmidir. Ekümenopolis belgesel filmi ise, 2012 Türkiye Almanya belgesel yapımı film olmakla birlikte, yönetmeni İmre AZEM'dir. Ekümenopolis: Ucu Olmayan Şehir olarak da adlandırılmaktadır. Filmlerin karşılaştırması yapılmadan önce konuları hakkında bilgi verilmiştir.

4.1. Kızgın Fırınların Saati Belgesel Filminin Konusu

Yönetmenliğini Octavio Getino ve Fernando E. Solanas'ın yaptığı 1968 yapım kurmaca türü, süresi 260 dakika olan Kızgın Fırınların Saati filmi, Muhalif Sinema kavramını oluşturan ve Latin Amerika Sinemasını geliştiren önemli bir filmidir. Filmin ilk sahnesi, siyah bir ekranda beliren alevler saçan meşale görseli ile başlıyor. Arjantin'de yaşanan sömürgecilik ve şiddetin en sancılı sürecine odaklanıyor. Arjantin, Latin Amerika ülkeleri içerisinde en gelişmiş şehir yapısı, eğitilmiş bireyleri ve üretim standartları olması dolayısıyla sömürge devletler tarafından çekici görülmüş ve sömürgeciliğe maruz kalmıştır. Belgesel üç bölüm ve bu üç bölümde üç ayrı konu irdelenmiştir: Birincisi "Yeni Sömürgecilik ve Şiddet", ikincisi "Özgürleşme Eylemi", üçüncüsü ise "Şiddet ve Özgürleşme"dir. Belgeselin ilk bölümünde Arjantin'de Peron iktidarı öncesindeki durum ayrıntılı bir şekilde gösterilirken, ikinci bölümde Juan Peron'un iktidara gelmesi, iktidarının bitimi ve bu süreçte geçen mücadeleler anlatılmaktadır. Toplumun mücadeleden edinmiş olduğu tecrübelerle sömürgeciliğe ve şiddete karşı nasıl mücadele edeceğine dair unsurlar üçüncü bölüm olan "Şiddet ve Özgürleşme"de anlatılmaktadır.

4.2. Ekümenopolis Belgesel Filminin Konusu

Ekümenopolis: Ucu Olmayan Şehir belgesel türü filmin yapımcılığını Gaye GÜNAY, senaryo yazımı ve yönetmenliğini İmre AZEM'in üstlendiği, 1 saat 33 dakika süren, 2012 Türkiye - Almanya yapımı bir belgesel filmidir. Film genel bir objektiften bakarak Küresel Kentleşme meselesine odaklanır. İstanbul'un hem geçmişine hem de günümüzdeki durumuna bakmamızı sağlayarak fotoğrafları yorumlamamızı ister. Her iki durumu göstererek cevabını kendimizin bulmasını sağlar. Bu yönüyle hem muhalif sinema özelliğini yansıtmakta hem de izleyiciyi aktif hale getirmektedir. Belgeselde 1980 öncesi, sonrası ve 2000 sonrası devlet yapısı, özelleştirmeler, kırsaldan kentlere yapılan göç ile oluşan gecekondulaşma, birinci, ikinci ve üçüncü köprü ile doğanın tahribatı, Marmaray projesi, küresel kentleşme ile gökdelenlerin yapılması ve bu oluşumların içine sıkışan kent insanları anlatılmaktadır. Belgeselde İstanbul'un Ayazma ilçesinde yaşayan ve evleri yıkılan 18 ailenin TOKİ ile mücadelesi gösterilmektedir. İstanbul'un rant peşinde koşan kesimi tarafından yeşilin yok edildiği bunun adına da küresel kentleşme denildiği süreci örneklerle eleştiren bir belgesel filmidir. *Ekümenopolis* belgesel filmi altı bölümden oluşmaktadır. Belgeselin birinci bölümünü küresel kent, ikinci bölümünü sistemin dinamikleri, üçüncü bölümünü üçüncü köprü meselesi, dördüncü bölümünü (anti) sosyal konut modeli, beşinci bölümünü plan, sermaye, demokrasi, son bölümü ise mahalle konusu kapsamaktadır.

4.3. Kızgın Fırınların Saati ve Ekümenopolis Filmlerinin Betimsel Analizi

Kızgın Fırınların Saati ve *Ekümenopolis* klasik anlatı kalıplarını kırarak oluşan üçüncü sinema yani karşı sinema olarak değerlendirilen filmlerdir. Her iki filmde de sömürge ve şiddetin farklı türleri yer almaktadır.

Kızgın Fırınların Saati filmi, Arjantin ve Latin Amerika'da özgürlüklerine kavuşmamış ülkelerdeki, yeni sömürgecilik ve şiddet üzerinedir. Bundan dolayı Amerika'daki ilk özgür bölge olan Küba'yı ele almamıştır. Belgesel siyah bir ekranda etrafa alev saçan meşalenin görüntüsü ile başlıyor. Meşale görüntüsü hem etrafı aydınlatıyor, hem de ateş saçarken aynı zamanda gücü ve şiddeti de temsil ediyor. Ardından, eylem görüntüleri, emniyet ekiplerinin insanlara şiddet uygulayarak onları durdurmaya çalışmaları gibi görüntüler ekrana gelirken, bu görüntüler üzerine yazılı olarak "Hiçbir sosyal düzen intihar etmez", "Sömürgeleşmiş olan şiddet yoluyla özgürleşir", "Medenileşmemiş, medenileşmiş olana öğretecek", "Güç özgürleştirir" ve özellikle vurgulanan Fidel Castro'nun sözü olan "Devrimcinin görevi devrim yapmaktır" ifadeleri kullanılmıştır. Baskı altında, özgürlüğü elinden alınmış, sömürge altında olan, şiddet gören insanların güçlerini birleştirerek özgür olma çabası gizli bir hücredir, yeri ve zamanı geldiğinde hücre uyanır ve özgürlüğü için mücadele eder. Bu mücadelenin örneği Arjantin halkı tarafından gerçekleştirilmiştir.

Ekümanopolis filminde de sömürgecilik ve şiddet öğelerini görmekteyiz. Film İstanbul'daki otoyol, gökdelenler, AVM'ler, köprüler, inşaat hailandeki bina görsellerini yakın plandan göstererek, hem çarpık kentleşmeye, hem de küresel kent olgusuna vurgu yaparak başlamaktadır. İstanbul Ayazma'da gecekondular yaparak yaşamını idame ettirmeye çalışan on sekiz ailenin evlerini yıktırmama çabasına, TOKİ ve diğer özel inşaat firmalarının İstanbul'u parsel parsel betonlaştırmasına vurgu yapılmaktadır. Özellikle doğu illerinden işsizlik dolayısıyla çalışmak için gelen ailelere herhangi bir yer tahsis edilmediği için halk kendi çabaları çerçevesinde gecekondular yapmıştır. Gecekondular evlere dönemin yöneticileri herhangi bir müdahalede bulunmamışlar ve her seçimde su, elektrik, yol yapımı gibi olanaklar sunmuşlardır. Belli bir dönem sonra gecekondular evlerini yıkarak yaşam merkezi adı altında gökdelenler yapılmak istenmiştir. Evleri yıkılan mağdur durumdaki halk evsiz kalmıştır. Evlerin yıkılma sebebi, yaşam merkezleri oluşturmaktır. Ancak bu durum belgeselde bazılarının rant elde etmek istemesini, bazılarının paralarıyla yeşil doğayı tahrip ederek bina yapmasını, gecekonduda yaşayanın, yaşamının zorlaştırılmasını eleştirel bir şekilde değerlendirmiştir. Ayazma'daki evlerin yıkılması ve orda yaşayan ailelere ev verme vaadi ile TOKİ ve aynı zamanda özel inşaat firmalarının o bölgelere bina yapmak istemeleri, ancak günlük yemek ihtiyacını zorlanarak karşılamaya çalışan vatandaşa 15 bin peşinatla ev verilmeye çalışılması, gecekondular aileler için durumu oldukça zorlaştırmıştır.

İki belgesel filmi karşılaştırıldığında ikisinde de mağdur durumunda olan; gücü, parayı, özgürlüğü elinde bulunduramayan kesimdir. Bu uğurda verilen mücadele, gösterilen çaba, çekilen acılar her iki belgeselde de örneklerle gösterilmektedir. Ele alınan belgesel filmlerin genel özelliği sömürge ve şiddet üzerindeki en belirgin örnekleri olmalarıdır. Filmlerin kesiştiği nokta sinema sanatında gerçekliği yansıtma amacıdır.

Kızgın Fırınların Saati ve *Ekümenopolis* adlı belgesel filmlerde göze çarpan ilk özellik ikisinin de, konu olarak, betimsel bir yaklaşım sergiliyor olmasıdır. Bu sayede yaklaştırırken veya uzaklaştırırken ele alınacak ortak noktalarda en fazla yardımcı dayanak ise bu hikâyeyi ele alış tarzıdır. Her ikisinde de mağdur olan tarafları yakalayarak onun etrafında örgülenen süreç hem basit hem de boşluksuz bir senaryodur.

Kızgın Fırınların Saati ve *Ekümenopolis*'de hikâye ve işleniş tarzı karşı sinemanın tüm özelliklerini üzerinde taşıyan filmlerdir. Karşı sinema filmleri, sermayesi bağımsız olan filmlerdir. Karşı sinemada belirli bir başlangıç ve son olmak durumunda değildir. Karşı sinemada çoğu zaman günlük hayattan içerikler paylaşılır. Olağan bir yaşam kesiti ile başlayıp ve bitebilir. İncelenen filmlerde ise bu durum çokça işlevselleştirilmiştir.

Kızgın Fırınların Saati'nde "Eğer iç güçler olanaklı kılmasaydı yeni kolonyalizm varolamazdı. Ülkemizde, bu faktörler tarımsal oligarşi ve büyük endüstriyel burjuvazidir. Silahlı güçler bu politikayı

koordine ediyor ve legalleştiriyor. Herkesin çıkarı tek bir yerde toplanıyor, sistem... Ülkenin kapılarını yeni kolonyal nüfuza açık tutan iç düşman" ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadelerden hareketle içyapı izin vermediği, ayakları yere sağlam bastığı sürece dışarıdan müdahalenin zor olduğu ancak sistem izin verdiği için sömürgecilik meydana geldiği, insanların kendi çıkarları uğruna başkalarına zarar verebildiği sonucunu çıkarabiliriz.

Bu duruma benzer bir hali *Ekümenopolis* filminde görebiliriz ki, benzer olan durum kentleşme ve özelleşme üzerinden verilmektedir. "Osmanlı'nın son döneminde İstanbul yeni sömürgeciliğin başkenti, kentin hizmetlerinin tümü özel sermayenin elindeydi. Hayatın kalbi Beyoğlu ve civarında atıyordu. İstanbul banliyö trenleriyle tarihi merkezin dışına büyüyordu. Boğaziçi ise zenginlerin sefahat mekânıydı" ifadeleri belgeselde yer almaktadır. Sömürgeciliğin oluşumu içyapının esnekliğinden ve insanların çıkarları doğrultusunda hareket etmelerinden kaynaklanmaktadır. Parası olanın zarar görmediği, ancak fakir kesim olarak adlandırılan büyük bir kitlenin mağdur olduğu söz konusudur.

Kızgın Fırımların Saati'nde "Politik bağımsızlık, ekonomik bağımsızlık olmadan var olamaz. Jose Marti şöyle demişti: Özgür olmak isteyen bir halk, önce işte özgür olmak zorundadır. Bağımlılık herhangi bir gelişmeye izin vermez. Krediler ve yatırımlar her zaman aynı bağımlılık politikasının parçası oldu. Latin Amerika'ya yatırım olarak gelen her bir dolar emperyalistlere dört kat kazandırıyor. Altın, kahve, et, petrol, tahıl ve teneke: Halkın emeği ucuz iş gücüne dönüştürüldü" ifadeleri sömürgeciliğin perde arkasında durarak perde önüne yansıtıklarını göstermektedir. Buna benzer bir ifade *Ekümenopolis* filminde yer almaktadır. *Ekümenopolis* filminde "Toprak reformunun Demokrat Parti tarafından rafa kaldırılması ve tarımda makineleşme ile yoksullaşan köylüler İstanbul'da yoğunlaşan sanayinin ucuz iş gücü olacaktı" ifadeleri sömürgeciliğin, halkın emeğini ucuz iş gücüne dönüştürmesini anlatmaktadır.

"Hepimiz Peron için ölmeye hazırız ve hainler bilsinler ki, Peron'un 28 Eylül'de yaptığı gibi, bizler onlara selam durmayacağız. Adaleti kendi ellerimize alırken öleceğiz. Düşman gizlenmiş, hiç bir zaman affetmez ve ülkeyi birkaç dolara satmak için bekleyenler de, onlar da gizlenmişler, uygun anı bekliyorlar. Ama biz halkız ve biliyorum ki, eğer halk açıkgozlu davranırsa bizler yenilmeyiz. Çünkü bizler, ana vatanın kendisiyiz" ifadeleri *Kızgın Fırımların Saati* filminde yer almaktadır. Genel geçer sömürgecilik düzenine karşı olunduğu, özgürleşerek, mücadele ederek ve birlikte hareket ederek gücü elinde bulundurmaları gerektiği anlatılmaktadır. Belgeselde yer alan bu ifadeler var olan düzenin yanlış olduğunu, bu düzene karşı durulduğunu, karşı durulması gerektiğini açıkça ifade etmektedir. Bu açıdan muhalif sinema olarak adlandırılan üçüncü sinemanın önemli bir örneği konumundadır.

Ekümenopolis filminde "2000'lerde İstanbul resmen pazarlanmaya başlandı. Özel yetkilerle donatılan TOKİ ve belediyeler boşalan sanayi alanlarını kamu kurum ve hizmetlerine ve emekçi mahallelerine yerli ve yabancı sermayelere aktarmaya başladı" ifadeleri yer almaktadır. *Kızgın Fırımların Saati*'nde insanların özgürlükleri ellerinden alınırken, *Ekümenopolis* filminde insanların evleri ellerinden alınmaktadır. İki filmde de insanlar üzerinde şiddet ve sömürge eylemleri farklı versiyonlarla da olsa vardır. *Kızgın Fırımların Saati* filminde iktidarın vatandaşa uyguladığı şiddet ve sömürü örneği *Ekümenopolis*'de emniyet mensuplarının evini yıktırmak istemeyen ailelere uyguladığı şiddetle benzerdir.

Kızgın Fırımların Saati'nde "Peronizm, oligarşi ve emperyalizme ülke tarihinde ilk büyük yenilgiyi tattırarak, onlardan iktidarı devraldı. Birkaç ay içerisinde iyice güçlenen kitle hareketi çok güzel ve ulusal ve uluslararası koşullardan kaynaklanıyordu. O, kitlelerin gücünün somutlaşmasıydı. Hareketin halkçı ulusalcılığı 1945'de serbest kalan, o zamanın ülkemizde olabilecek en gelişkin özgürleşme süreciydi" sözleri yer alır. Bu ifadeler ile şu yorumu yapabiliriz ki; ortak bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelen insanlar sonunda başarıya, zafere ulaşırlar. Filmin devamında zafer başkaları tarafından devralmış, ancak o zamana kadar alınmış ilk başarı olarak kayıtlara geçmiştir.

Ekümenopolis filmindeki ilk zafer ya da başarı olarak adlandırılacak eylem, "2008 gecekonduların yıkılmalarından hemen sonra diğer mahalleler Ayazma'da dayanışma çadırı kurdular. 20 Kasım 2008'de gecekondularını yıkdıktan 7 gün sonra Ayazmalı mağdur aileler Esra Ceyhan'ın programına konuk

oldular. Mağdur vatandaşlardan biri: Ben ev sahibi olduğum halde şuanda mağdur durumdayım, çocuk çocuk perişan çadırda yaşıyoruz benim haricimde 10-15 aile ev sahibi oldukları halde mağdur dedi. Küçük Çekmece Belediye Başkanı yayına bağlanarak: Bu çocuklar bizim çocuklarımız, lütfen bu çocuklar üzerinden kimse propaganda yapmasın, siyaset yapmasın dedi ve mağdur ailelerin bir yıllık kiralarını karşılayacağını, bir yıl sonra yapılacak konutlarda hak sahibi yapacaklarının sözünü verdi". Bu bilgilerden iki sonuca ulaşabilir ki birincisi, evleri yıkılan ailelere destek olmak için diğer mahalleliler birleşerek dayanışma çadırı kurmuşlardır. Bu durum birlikte hareket etmenin insanları güçlü kıldığını, bir olmaları gerektiği inancını yerleştirmiştir. Bu örnek üzerinden değerlendirildiğinde "Birlikten güç doğar" sözü, yerinde ve doğru bir sözdür. İkincisi ortaya çıktığı günden bu yana gündem oluşturma da önemli bir araç olan günümüzde dördüncü kuvvet olarak adlandırılan basın, yani kitle iletişim araçlarının bu tarz etkinliklerde kullanılması amaca ulaşmada etkindir. Ayazmalı mağdur ailelerin Esra Ceyhan'ın programına katılması ile mücadelelerinin gösterilmesi belediye tarafından bu mücadeleye sessiz kalınmamasını bir yıllık kiralarının karşılanmasını ve yapılacak konutlardan hak sahibi yapılmasını gerekli kılmıştır. Ayazmalı ailelerin ilk zaferleri olarak adlandırılabilir.

Kızgın Fırınların Saati filminde devrimci lider Evita'nın ölümü ile özgürlük hareketinin savaşı figürü kaybedildi. Bir süredir frenlenen sınıf savaşı, görünmeye başladı. Ulusal cephe 1955'de tamamen bölündü. Devrimci organizasyon ve liderlik eksikliği hareketin en zayıf tarafını oluşturmaktaydı. Bu durum özgürlük mücadelesinin başarısızlıkla sonuçlandığını gösteriyor ve bir eylemin amacına ulaşabilmesi ve istikrarlı olarak ilerleyebilmesi için öncelikle ortak amaç ve inanç, aynı zamanda lider ruhlu bir yöneticinin varlığının kaçınılmaz olduğunu gösteriyordu.

Ekümenopolis filminde "22 Şubat 2010'da TOKİ Ayazmalı 18 aileyi kura çekimine çağırdı. 15 bin peşinat istiyordu, ailelerin ise verecek gücü yoktu. Mağdur vatandaşlardan biri: 'Biz doğudan geldik, eğer doğuda imkânımız olsaydı, fabrikamız olsaydı, iş sahası olsaydı bizim burada ne işimiz vardı, gelmezdik. Bizim gibi nice insanlar kentsel dönüşümde mağdur kalacaklar' ifadelerini kullandı."

İki örneğe bakıldığında *Kızgın Fırınların Saati* filminde özgürlük mücadelesini kaybeden mağdur kitle söz konusu iken, *Ekümenopolis*'de evleri yıkılarak mağdur edilen kitleye kura çekimiyle evler verilmiş, ancak aileler istenilen peşinatı ödeyecek maddi gücü olmadığından ev sahibi olamamış, mağdur olmuşlardır. Sonuç olarak iki örnekte benzer bir durumu gösterir: Özgürlüğün olmaması da mağduriyettir, evlerinin yıkılması, ev alabilecek peşinatın ödenememesi de mağduriyettir.

Kızgın Fırınların Saati filmindeki "sadece emperyalizmle ilişkili orta sınıfın çıkarlarına hizmet eden bir entegrasyona Peronizmin bazı kesimlerine sokulmak istendi. Aynı, eski oligarşinin İngiltere'yi bulduğu gibi. Bu politikanın sonucu özel girişimciliğin özendirilmesi ve yabancı tüm kapıların açılması, kamu şirketlerinin özelleştirilmesi, küçük ölçekli endüstrinin ortadan kaldırılması, IMF'ye itaat ve halka karşı baskı oldu. Ocak 1959'da, mezbaha işçileri greve gitti ve özel yönetime geçmesini engellemek için mezbahayı işgal etti. Polis güçleri, silahlı araçlarla binaları boşalttı, direnişi kırdı" ifadeleri dikkat çekmektedir. Benzer ifadeler *Ekümenopolis*'de İstanbul Ayazma ilçesindeki gecekonduların olduğu bölge satılmış, evleri yıkmak için emniyet mensupları, belediye çalışanları ve yıkım ekibi alana gelmiştir. Bu sırada aileler evlerini yıktırmamak için direnmişlerdir. Ancak emniyet güçleri direnişi kırarak, yıkımı gerçekleştirmiştir. Buradan şöyle bir sonuç çıkarabiliriz ki, gücü ve yetkiyi elinde bulunduran kesim karşısındaki kesimi susturmuş ve direnişini kırmıştır. Sistem bir bütündür. Sistemin içerisinde belli parçalarda sorun var ise çalışmalarda aksaklıklar olur. Bu aksaklıklar bazılarını memnun ederken bazılarını memnuniyetsiz bırakır. Memnuniyetsiz taraf elinde gücü bulunduramıyorsa mağduriyet kaçınılmaz sonudur.

Kızgın Fırınların Saati filminde "Bizler peronistler, sonuna kadar savaşağız. Bu şekilde Latin Amerikalı, Asyalı ve Afrikalı dostlarımızla dayanışıyoruz. Asya ve Afrikalılar emperyalizmden özgürleşmede sonuç almaya başladılar ve bizde azimle devam edersek başaracağız. Vietnam örneğın, az sayıdaki insanın dünyanın en güçlü ordusuna karşı savaşması gibi başaracağımızı biliyoruz" bu ifadelerle bir olmanın, birlikte hareket etmenin önemli olduğu, özgürleşmeye yönelik katkı sağlayacağı anlaşılmaktadır. İnanç, azim ve çabanın erişemeyeceği başarı yoktur. *Ekümenopolis* filminde Ayazmalı

ailelerin evleri yıkıldıktan sonra diğer mahalleliler dayanışma örneği sergileyerek, büyük bir çadır kurmuşlardır. Bu eylem birlikte hareket etmenin, yaraları birlikte sarmanın önemli bir temsilidir.

Kızgın Fırımların Saati filminde “Bugün hiç olmadığı kadar ilk bağımsızlığın ulusallığı ikincinin sosyalizmini entegre eder ve enternasyonalizm arayışı emperyalizmin toptan yıkılmasını olanaklı kılar” ifadeleri kullanılmıştır. Bu ifadeler, emperyalizmin çöküşünün enternasyonalizm ile mümkün olabileceğini açıklamaktadır. Enternasyonalizm ise etnik köken ayrımı yapmaksızın dünya üzerindeki tüm insanların birbiri ile eşit sayılmasını savunan bir görüştür.

Ekümenopolis filminin 31.50 dakikasında “Uluslararası sermayenin kendi ülkelerinde yapamadığını kendi koruyucu politikaları ya da demokrasi anlayışları nedeniyle burada çok rahat yatırım yapabildikleri mega yatırımlar getirdiler. Şu yapılabilir mi? Central Park’a siz bir otel yapabilir misiniz? Hayır, mümkün değil. Çünkü oradakiler bilir ki o kentin nefes alıp vermesi için gereklidir o alan. Yağmur suyunun toprakla buluşması için gereklidir, gitmeseniz de gereklidir. Ama biz, parkların altına otopark yapmayı çağdaşlık zannediyoruz. Balkona ağaç dikmeyi ekolojik mimari zannediyoruz. Orman alanlarına bina yapıp oradaki memba sularından yapay göletler yapmayı, otuz cm toprakta tavşan yetiştirmeyi doğal hayat zannediyoruz. Gecekondu bölgeleri kötüdür diyerek o mahalleleri yıkıyoruz, onun yerine her tarafı betonlaştıran insan yaşamına hiç de uygun olmayan faraday kafesleri yapıyoruz” ifadeleri yer almaktadır. Burada hem doğanın tahrip edilmesi, hem insanların evlerinin yıkılarak mağdur edilmesi, hem de insan yaşamına uygun olmayan betonarmelerin inşa edilmesine vurgu yapılmaktadır. Ormanların kent insanının oksijen ihtiyacını gidermesi için önemli bir kaynak olduğunu, ancak kentleşme ile ağaçların kesilmesi, yeşil alanların azalmasının ekolojik problem oluşturduğuna dikkat çekilmektedir. Filmde, “Kent biliminde bir yere yol götürürseniz, o yol oraya yerleşmeyi çağırır” denmektedir. Köprü yapımı ve bağlantı yollarının yapımı, o bölgelerin yeni kentleşme alanı olacağından, ekolojik dengenin bozulmasında önemli bir sorun olarak gösterilmiştir. *Ekümenopolis* filminde “Köprü geçişinde önemli olan su havzalarından geçen akıdır. Köprünün ayakları aksa girdiği an artık İstanbul büyük bir ekolojik felaketle karşı karşıyadır”. Örneklere bakıldığında binaların betonlaşmaya sebep olması, ormanların tahrip edilerek; bina, yol ve köprülerin yapılması ekolojik problemleri beraberinde getireceğine vurgu yapılmıştır. Mağduriyeti yaşayanın vatandaşlar olduğu, sömürülenin, hem vatandaş hem de doğa olduğu belirtilmiştir.

Her iki belgeselde de sınıfsal ayrım özellikle dikkat edilmesi gereken noktadır. *Kızgın Fırımların Saati* filminde işçiler ve burjuvazi arasındaki ayrım, *Ekümenopolis*’de gecekonduya yaşayanlar ile lüks sitelerde yaşayan varlıklı insanlar arasındaki ayrımdır. Bu sınıf ayrımı zengin olanın yoksul olanı öteki, başka bir cins gibi farklı bir yere koymasına sebep olur. Bu durum sosyal politikaların riske girmesini, etnik anlaşmazlıkların artmasını kolaylaştırır. Riski en aza indirebilmek için zengin ve yoksul tarafların eşit konuma getirilmesi, enternasyonalizmin oluşturulması ve yerleştirilmesi gerekmektedir.

Ekümenopolis (2012) ve *Kızgın Fırımların Saati* (1968) filmlerinin bütçeleri oldukça sınırlıdır.

Ekümenopolis ekibi belgeselin bütçesi için internet aracılığıyla duyuru yapıyor ve kısa sürede filmin bütçesi oluşturuluyor. Filmlere finansal açıdan bakıldığında muhalif sinema taraftarı oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca filmlerin çekimlerinde kullanılan malzemelerin o dönemlerin son teknoloji malzemeleri olmadığı filmlerin muhalifliğini işaret etmektedir.

5. SONUÇ

Sömürgecilik, en basit şekliyle hem maddi, hem de savunma açısından elinde bulundurduğu gücü, kendisinden güçsüz olana uygulayıp, onları etki altına alarak, kendisine bağlı kılmaktır. Sömürgeci tarafların amacı; ülkeleri, ekonomik, siyasal, kültürel, sosyal olarak etki altına alıp, onlardan yararlanmak ve değişime, dönüşüme uğramalarını sağlamaktır. Sömürgeci ülkeler, sömürdükleri bölgelere maddi manevi baskı uygularlar. Sadece iş gücüne, pazarlarına, paralarına, yer altı ve yer üstü kaynaklarına değil, kültürel ve dini değerlerini de gasp ederler. Sömürgeci ülkeler başka ülkelerin gelişmesine ve ilerlemesine engel olmak amacıyla sömürgecilik yaparlar. Zayıf ve güçsüz olanı ezme, güçlüünün yanında olma düşüncesini hayat felsefesi haline getirmişlerdir. Dünyanın her tarafında

sömürge altında şiddete uğrayan pek çok ülke vardır. Bunlardan biri Kızgın Fırınların Saati filminde işlenen Arjantin'dir. Arjantin ve bu kıtanın birçok ülkesi sözde normallik ve sözde barış ardına gizlediği bir savaşın içerisinde yaşamaktadır. Latin Amerika'da her bir dakikada dört kişi ölmektedir. Bu yılda iki milyon eder. Önemli olan bu savaş halinin farkında olarak, ciddi eylemlerle tüm çözüm yollarını denemektir. Filmde sömürgecilik ve şiddetin ortadan kaldırılması gerektiğine yönelik hipotezler sunulmuştur. Filmin sonu açık uçlu bırakılarak, hala şiddetin ve sömürgecinin altında yaşayan halkların kurtulmalarına yönelik hipotezler sunulması ve bu hipotezlerin denenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Kızgın Fırınların Saati filmi özgürlüğün öneminin altını kalın çizgilerle çizerken, zengin fakiri ezme hakkının olmadığı, iktidara gelenin topluma şiddet uygulamaması gerektiği, toplumları sömürge altına alarak onlara zorla, tehditle şiddetle yaklaşılması gerektiğinin önemine dikkat çekmektedir.

Ekümenopolis filminde ise Kızgın Fırınların Saati filminde olduğu gibi baskı altında olan, mağdur durumda bırakılan insanların hikâyelerine yer verilmiştir. Kentleşme olgusunun işlendiği belgeselde, İstanbul Ayazma'da gecekonduda yaşayan, evleri yıkılan on sekiz ailenin yaşadığı mağduriyet gözler önüne serilmiştir. Belgeselde konuk olarak konuşan Birleşmiş Milletler temsilcisinin söylediği gibi "birey olarak tek başınıza yaptığınız eylemlerle sonuca ulaşamazsınız, eylemin amacına ulaşması için toplu hareket edilmesi gerektiği" ifade edilmiştir. Belgesel, kentleşmeye, kentin beton yığınlarıyla doldurulmasına, köprü yapımına, TOKİ ve Küçük Çekmece Belediyesi'nin sözlerini tutması gerektiğine yönelik, Ayazma mağdurları başta olmak üzere dayanışmaya katılan insanların eylemleriyle son bulmuştur.

Sonuç olarak hem bireye hem topluma hem de ülkelere şiddet ve sömürge yoluyla dikte edilen her şey onların düzenine, alışkanlıklarına, yaşam biçimlerine, ekonomilerine, sosyal, kültürel ve siyasi yapılarına aykırı olmaktadır. İnsanlar, bu aykırılığa karşı çıkararak haklarını savunacaklardır. Hiçbir insan özgür olmamayı, sınırlandırılmayı, mağdur bırakılmayı, şiddet görmeyi uzun süre kabul etmez. Tek başına gücü elinde bulunduramayan birey çoğunluk oluşturarak hakkını, özgürlüğünü savunmak zorunda kalır. Kızgın Fırınların Saati filminde belirtildiği gibi "Barış içinde bir arada yaşamak için..." bu yaşamının olmazsa olmazıdır.

Etik Beyanı: Yazarlar çalışmanın etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer aldığını beyan etmektedir. Aksi bir durumun tespiti halinde Akademik İletişim Araştırmaları Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.

Yazar Katkı Oranı Beyanı: Birinci yazar %60, ikinci yazar %40'dır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Kaynakça

- Abisel, N. (1995). *Popüler sinema ve türler*. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Arda, Ö. (2014). *2000'li yıllarda Latin Amerika ve Türk sinemasında belgesel sinemanın üçüncü sinemada temsili*. (Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Armaoğlu, F. (2016). *20'inci yüzyıl siyasi tarihi 1914-1995*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Bayram, N. (1997). *Yalancı carmen, avrupalı yönetmenler*. Ankara: Kitle Yayıncılık.
- Çağlı, E. (2004). *Kolonyalizmden emperyalizme ulusal sorunda tartışmalı konular*. Tarih Bilinci Yayınları.
- Ferro, M. (2002). *Sömürgecilik tarihi* (M. Cedden, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Günay, G. (Yapımcı) ve Azem, İ. (Yönetmen). (2012). *Ekümenopolis* (Sinema filmi). Türkiye.
- Gündüz, A. (2016). Sömürgecilik kavramı ve sömürgeci devletlerin uyguladıkları taktikler "Ortadoğu örneği". *Tarih Okulu Dergisi*, 9 (25), 763-784.
- Gürkan, H. (2015). *Karşı sinema*. İstanbul: Es Yayınları.
- Marx, K. (1975). *1844 felsefe yazıları* (M. Belge, Çev.). İstanbul: Panel Yayınevi.
- Miller, W. (1993). *Anlatı filmleri ve televizyon için senaryo yazımı* (Y. Büyükerşen, Y. Demir ve N. Es, Çev.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Parkan, M. (1993). *Sinema estetiği ve Godard*. İzmir: İleri Kitabevi.
- Sander, O. (2000). *Siyasi tarih ilk çağlardan 1918'e*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Sander, O. (2012). *Siyasi tarih (İlkçağdan 1994'e)*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Sine Özgürlük Grubu (Yapımcı) ve Getino, O., Solanas, F. E. (Yönetmen), (1968). *Kızgın Fırımların Saati* (Sinema filmi). Arjantin.
- Uygur, E. ve Uygur, F. (2013). *Fransız sömürgecilik tarihi üzerine bir araştırma*, *TSA*, 17 (3), 274-276.
- Wayne, M. (2009). *Politik film üçüncü sinema'nın diyalektiği* (E. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Yordam Kitap Basın Yayın.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.